

Overstijgende geleerde lessen casussen diepe spoor

Introductie

In de afgelopen convenantsperiode zijn er zes casussen behandeld: mijnbouw, palmolie, platformeconomie, micamijnen, tech-industrie en biodiversiteit. De samenwerking in de casussen heeft succes opgeleverd maar niet zonder uitdagingen. Deze zijn verwerkt in de geleerde lessen documenten. Ook zijn er overstijgende geleerde lessen die in dit document staan toegelicht.

Het doel van de casussen, onder het Diepe Spoor in het convenant, was om als convenantpartijen samenwerkingsvormen te ontwikkelen waardoor pensioenfondsen hun invloed kunnen vergroten op het beleid en de praktijk van de bedrijven waarin zij beleggen. Door kennis en ervaring te bundelen en gezamenlijk het engagement van pensioenfondsen te versterken, hebben partijen zich ingezet om negatieve impact in ketens te verminderen.

De werkgroep Diepe Spoor bestond uit twaalf pensioenfondsen, de Pensioenfederatie, zes ngo's, drie vakbonden en de overheid. Bij de selectie van casussen zijn criteria gebruikt die overeenkomen met de doelstelling van het convenant. Zo zijn casussen geselecteerd op basis van de grootste risico's van (mogelijke) negatieve impacts gerelateerd aan de schaal, de ernst en de onomkeerbaarheid van de negatieve gevolgen en de meerwaarde die de samenwerking tussen partijen oplevert.

De casussen hebben grofweg vier fasen doorgelopen, die soms ook door elkaar heen zijn gelopen. Zo kon tijdens het engagement met een bedrijf nieuwe informatie worden aangeleverd om de onderhandelingspositie van de pensioenfondsen te versterken. Aan de hand van de kritische prestatie-indicatoren (KPI's) die in het convenant staan, wordt aangegeven wat de te verwachten impact is van een casus aan veranderingen ter plaatse, binnen het bedrijf en op sector-/ beleidsniveau. Deze zijn verwerkt in de geleerde lessen documenten.

Er is bij de casussen als volgt te werk gegaan:

Fase 1: opstellen samenwerkingsplan

Fase 2: informatie inwinnen ter voorbereiding van het engagement

Fase 3: engagement met het bedrijf

Fase 4: afronding casus, opstellen geleerde lessen, afspraken over eventuele vervolg engagement

Inhoud

Wat is engagement?

Overstijgende geleerde lessen

Geleerde lessen **mijnbouw casus**

Geleerde lessen **palmolie casus**

Geleerde lessen **platformeconomie casus**

Geleerde lessen **mica casus**

Geleerde lessen **tech-industrie casus**

Geleerde lessen **biodiversiteit casus**

Achtergrondinformatie over het convenant

Leden werkgroepen

Wat is engagement?

Engagement staat voor een constructieve dialoog tussen de belegger en de onderneming waarin de belegger investeert.

In een proces van engagement oefent de belegger invloed uit, zodat de onderneming de (mogelijke) negatieve impacts die zij veroorzaakt, voorkomt, mitigeert en/of remedieert. De belegger kan daarbij uiteenlopende tijdgebonden acties en verschillende escalatiestappen toepassen zoals stemmen, gesprekken voeren met het bedrijf, brieven schrijven en voorstellen op de vergadering van aandeelhouders doen. Ook kunnen beleggers een meer publieke strategie voeren, zoals een open brief sturen.

De gekozen aanpak hangt af van de gehanteerde *theory of change* (ToC). Kort gezegd wordt in een ToC bepaald hoe een gewenste verandering het meest kansrijk behaald kan worden. Vaak wordt in een engagement de laatste partij in de waardeketen gekozen, omdat deze het meeste invloed over de waardeketen heeft en een reputatie hoog te houden heeft maar wat het meest kansrijk is, is iedere keer een nieuwe overweging.

De deelnemende pensioenfondsen kunnen het engagement zelf uitvoeren, uitbesteden of in samenwerking met andere beleggers uitvoeren. Ngo's, vakbonden en overheid kunnen hen hierbij ondersteunen. Pensioenfondsen blijven zelf verantwoordelijk voor het engagement met de onderneming waarin zij beleggen.

In de casussen is veelal gefocust op engagement. Van stemmen op aandeelhoudersvergaderingen, aandeelhoudersvoorstellen tot open brieven: er zijn diverse middelen die aandeelhouders kunnen inzetten om een bedrijf te beïnvloeden. Een effectieve strategie is maatwerk per casus. Naast dialoog is stemmen ook veelal ingezet. De geleerde lessen concentreren zich op engagement.

Overstijgende geleerde lessen

Start met kennis van de thema's en vertrouwen

- Voor een succesvolle samenwerking is vertrouwen nodig.
- Vertrouwen is deels een keuze van samenwerkende partners maar er zijn een aantal zaken die hieraan fors kunnen bijdragen:
 - Zorg ervoor dat de samenwerkingspartners elkaar en elkaars werkwijze en belangen leren kennen; om zo ook te ontdekken waar en op welk moment in het proces ze elkaar kunnen versterken.
 - Blijf weg van standpunten en focus op overeenkomsten in doelen: Erken de rollen en doelen van anderen, en zoek naar de gezamenlijkheid daarin. In de casussen in het pensioenfondsenconvenant was die gezamenlijkheid qua doelen vaak voor handen.
 - Maak heldere afspraken over welke gezamenlijke doelen worden nagestreefd.
 - Maak heldere afspraken over communicatie: Bijvoorbeeld: bepaalde kennis die gedeeld wordt in de samenwerking is vertrouwelijk en mag niet voor andere doelen gebruikt. Andere afspraken zijn ook mogelijk, zolang deze helder en acceptabel zijn voor alle deelnemers. Als vertrouwelijkheid wordt afgesproken, maak dan duidelijk wat daar wel en niet onder valt.
 - Maak vooraf heldere afspraken over het einde van een samenwerking en tegengestelde inzichten. Bijvoorbeeld wat er gebeurt als een partij niet meer kan of wil bijdragen aan de casus.
 - Toets tussentijds of iedereen nog op de hoogte is van elkaars rol, bijdrage en beperkingen. Dit is vooral van belang indien er sprake is van doorloop in de groep samenwerkingspartners.
 - Maak een beknopt, helder plan van aanpak en werk dat gaandeweg bij. Focus daarbij op de theory of change en werk in hoofdlijnen omdat je gaandeweg leert en zult moeten bijstellen.
 - Accepteer dat diverse partijen verschillende bijdrages kunnen leveren. Zo zou bijvoorbeeld een klein pensioenfonds enthousiast supporter kunnen zijn en

draagvlak brengen en af en toe een gerichte inhoudelijke bijdrage kunnen leveren, terwijl een groter fonds de vaste woordvoerder kan zijn in de dialoog met een bedrijf.

- Spreek vooraf af wie welke inbreng zal leveren. Dit kan ook gaandeweg wijzigen, maak daar dan nieuwe afspraken over.

Verzamel en deel kennis van de thema's en de onderneming

- Voor een succesvol en geloofwaardig engagement is het van belang om goed voorbereid te zijn met kennis over de thema's en de bedrijfspraktijk.
- De kennis en ervaring van de verschillende deelnemers in de groep was complementair en het effectief delen van deze informatie en inzichten draagt bij aan kwaliteit van dialoog.

Samen doelen bereiken

- Formuleer concrete doelen, bijvoorbeeld: 'Bij bedrijf X kunnen werknemers straks zonder repercussies lid worden van een vakbond van hun keuze'.
- Samenwerken met ngo's, vakbonden, pensioenfondsen en de overheid geeft meer inzicht aan een totaalbeeld van de situatie bij een bedrijf.
- Bedenk gezamenlijk welke kennis nodig is en verzamel alle vragen. Deel vervolgens vragen toe o.b.v. ieders expertise.
- Om impact te bereiken helpt het om te kijken met welk bedrijf (of bedrijven) in de gehele keten het best een engagement gestart kan worden. Bijvoorbeeld een tier 1 bedrijf en een afnemer dicht bij een bron. Dit hangt samen met de gekozen 'theory of change'. Zo is er voor een supermarkt een veelheid aan opties waarmee de impact op biodiversiteit verkleind kan worden. Voor effectief engagement is het belangrijk om één of enkele vormen te kiezen die concreet en beïnvloedbaar zijn en impact hebben.
- Zorg ervoor dat voldoende pensioenfondsen in een engagementsamenwerking, zijn belegd in de bedrijven waar engagement mee wordt gevoerd. Als een pensioenfonds het bedrijf in kwestie uitsluit, verliest de werkgroep haar leverage.

Kapitaliseer op de inzet voor meer impact

- Deel kennis met sectorgenoten: uiteindelijk zijn zij vaak aandeelhouder in dezelfde bedrijven en is zo meer impact haalbaar.
- Vraag vermogensbeheerders en engagementproviders om belanghebbenden te consulteren en vraag aan deze dienstverleners ook hoe zij aan hun informatie komen en hoe belanghebbenden daarin terugkomen.
- Maak vooral ook gebruik van verschillende engagement-methodes. De combinatie van informatie ter plekke van ngo's, vakbonden en Nederlandse ambassades, gecombineerd met het aanspreken van een bedrijf op directieniveau is een krachtige combinatie gebleken.

Geleerde lessen mijnbouw casus

Deze casus heeft betrekking op de werkzaamheden van een internationaal mijnbouwbedrijf in Peru ten aanzien van landrechten (FPIC) van de lokale (inheemse) bevolking en vakbondsvrijheid (en andere arbeidsrechten) van mijnwerkers die op basis van uitbestede contracten werkzaam zijn voor het bedrijf. De focus lag op de activiteiten van het bedrijf in Peru, maar had ook tot doel om op basis van lokale inzichten de implementatie van het beleid van het bedrijf op hoofdkantoor niveau te toetsen en – zo nodig – te verbeteren.

Download hieronder het geleerde lessen document ↓

Geleerde lessen palmolie casus

Deze casus heeft primair betrekking op ontbossing, bescherming van lokale gemeenschappen, landrechten (FPIC), veilige werkplekken, vakbondsvrijheid inclusief collectieve onderhandelingen, vrijheid van meningsuiting, leefbaar loon en gendergelijkheid. Dit speelt zich vooral af bij de producent in Azië en Afrika, maar ook de koper van palmolie, een Fast Moving Consumer Goods (FMCG)-bedrijf, werd in deze casus betrokken.

Download hieronder het geleerde lessen document ↓

Geleerde lessen platformeconomie casus

Deze casus heeft primair betrekking op vakbondsvrijheid in Europa bij een groot platformeconomiebedrijf. Hierbij is bewust gekozen voor een bedrijf waar veel beleggers moeite hebben om een inhoudelijke dialoog te voeren. Daar waar de onderneming de publicatie van rapportages en beleidsdocumenten aanzienlijk heeft uitgebreid en vragen van beleggers beantwoord, is het veelal lastig om inhoudelijk antwoord te krijgen op vragen. In de casus is onderzocht naar mogelijkheden in interactie tussen engagement en de aandeelhoudersvergadering (stemmen en aandeelhoudersresoluties).

Download hieronder het geleerde lessen document ↓

Geleerde lessen mica casus

Deze casus heeft primair betrekking op kinderarbeid en leefbaar loon in de mica mijnbouw in Madagaskar en India. Mica wordt niet vaak als *salient risk* gesignaleerd omdat het in heel veel producten maar in beperkte hoeveelheden zit. Deze casus gaat juist over complexe ketens waarin ernstige risico's buiten beeld kunnen raken.

Download hieronder het geleerde lessen document ↓

Geleerde lessen tech-industrie casus

Deze casus heeft primair betrekking op mensenrechten en privacy. Hierbij is bewust gekozen voor een big tech-bedrijf waarvan bekend is dat het niet erg responsief is naar beleggers om juist te onderzoeken wat dan nog wel mogelijk is.

Download hieronder het geleerde lessen document ↓

Geleerde lessen biodiversiteit casus

Deze casus heeft primair betrekking op het verlies van biodiversiteit. Hierbij werd de verhouding dierlijke en plantaardige eiwitproducten in supermarkten als mechanisme gehanteerd en is ook gesproken met Fast Moving Consumer Goods (FMCG)-producenten over hun eiwitstrategie. Ontbossing was hierbij ook een belangrijke factor.

Download hieronder het geleerde lessen document ↓

Achtergrondinformatie over het convenant

Over het convenant: het Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen is december 2018 ondertekend door 73 pensioenfondsen, de Pensioenfederatie, zes ngo's, drie vakbonden en drie ministeries. Het doel van het convenant is dat de partijen de nadelige sociale en milieueffecten van beleggingen door pensioenfondsen voorkomen en aanpakken. Het aantal pensioenfondsen dat de overeenkomst heeft ondertekend, bedraagt 84 met een beheerd vermogen van 1.600 miljard euro. Dit is 94 procent van het totale belegde vermogen van Nederlandse pensioenfondsen.

In het convenant hebben de pensioenfondsen gekozen voor een aanpak voor het identificeren, prioriteren en aanpakken van risico's voor maatschappij en milieu op basis van de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's).

In het convenant werken de pensioenfondsen samen met de Nederlandse overheid, ngo's en vakbonden, die hun kennis, ervaring en die van de lokale partners delen. Hierdoor krijgen de pensioenfondsen een beter inzicht in waar risico's zich kunnen voordoen - bijvoorbeeld mensenrechtenschendingen of milieuschade - en kunnen zij hun invloed aanwenden om problemen op te lossen en risico's te beperken. Het uiteindelijke doel is een positief effect te maken op de praktijken van de bedrijven waarin zij investeren. Meer informatie over op de website.

Samenwerken in casussen

Het Convenant heeft een 'breed spoor' en 'diep spoor'. Het Brede Spoor betreft alle ondertekenaars. Het heeft als doel dat alle Nederlandse pensioenfondsen de afspraken van het convenant, gebaseerd op de OESO-richtlijnen en de UNGP's, integreren in hun beleid en beleggingspraktijk.

In het Diepe Spoor werkt een aantal pensioenfondsen samen met de Nederlandse overheid, vakbonden en ngo's aan specifieke casussen. Een casus wordt geselecteerd op basis van de selectiecriteria die vooraf in het convenant zijn vastgelegd:

- De nadelige gevolgen van de casus moeten ernstig zijn.
- Het gezamenlijke onderzoek moet een meerwaarde voor de casus opleveren en de
- verschillende partijen in staat stellen hun specifieke expertise in te brengen.
- De casus moet ingaan op feitelijke en potentiële negatieve gevolgen voor fundamentele arbeidsrechten en mensenrechten, zoals vakbondsvrijheid, dwangarbeid en kinderrechten. De zaken moeten als voorbeeld dienen en leerzaam zijn, zodat het onderzoek een bredere relevantie heeft voor de gehele pensioensector en andere partijen.

Leden werkgroepen Diepe Spoor

De volgende personen hebben deelgenomen aan één of meerdere werkgroepen:

Pensioenfondsen

Claire Ahlborn, Robeco *namens Rabobank Pensioenfondsen*

Danielle Essink, Robeco *namens Rabobank Pensioenfondsen*

Willem Hettinga, APG *namens ABP, bpfBOUW en SPW*

Frank Huitema, Stichting Mediahuis Nederland Pensioenfondsen

Louise Kranenburg, Pensioenfondsen Detailhandel

Martine Kruitbos, MN *namens PME en PMT*

Ellen Kunst, MN *namens PME en PMT*

Arthur van Mansvelt, Achmea Investment Management *namens BPL Pensioen*

Sophie Kamphuis, MN *namens PME en PMT*

Simona Kramer, Pensioenfondsen Rail & OV

Anna Pot, APG-AM *namens ABP, bpfBOUW en SPW*

Rogier Snijdewind, PGGM *namens pfZW en BPF schilders*

Frank Wagemans, Achmea Investment Management *namens BPF Landbouw*

Amnesty International

Jaap Bartels

Hanna Riemersma

Natuur & Milieu

Sanne van Keulen

Oxfam Novib

Imke Greven

Dirk-Jan Jalvingh

Save the Children

Josje Beukema

Terre Des Hommes

Kristina Ullrich

World Animal Protection

Nienke van der Veen

CNV / CNV Internationaal

Maurice van Beers

Frans van de Veen

FNV

Michiel Al

Michel Cardous

Richard Devue

Hilke Jansen

Jacqueline van Leeuwen

Sociaal-Economische Raad

Bezuidenhoutseweg 60 | Postbus 90405 | 2509 LK Den Haag | 070 3499 525

communicatie@ser.nl | www.imvoconvenanten.nl/nl/pensioenfondsen

Foto: Shutterstock © Sociaal-Economische Raad, 2023

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Charlotte Bernhard

Kaj van de Vorstenbosch

Jeroen Verburg

Gerwin Woudt

Guus van Zwoll

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Jan ter Hoor

SER-secretariaat

Laura Abels

Jade Boersma

Hanna van Hooft

Martijn Huijnen

Hansje van der Zwaan